یادداشت

ایران و بحران فزاینده آب

کاوه مدنی

ترجمه: محمدرضا جعفری

● ایران، یکی از پیشگامان مدیریت پایدار آب در ناحیه‌ای خشک از جهان، حال با بحرانی جدی روبه‌رو است که خود را در خشک‌شدن دریاچه‌ها و رودخانه‌ها، کاهش منابع زیرزمینی و افت کیفیت آب نشان داده و با جیره‌بندی و قطع آب، ازدست‌رفتن سطوح قابل‌کشت و تخریب محیط زیست در حال افزایش است؛ اما درحالی‌که سیاست‌گذاران ایرانی تمایل دارند علت بحران موجود را متوجه خشک‌سالی، تغییر اقلیم و تحریم‌های بین‌المللی کنند، آنچه مسلم است مشکلات عدیده آب در ایران ریشه در دهه‌ها برنامه‌ریزی غیرجامع و کوته‌بینانه دارد. مردم، متخصصان و رسانه‌ها همواره از نشانه‌های بحران بزرگ آب می‌گویند بی‌آنکه بحثی جدی درباره علل و ریشه‌های آن شکل بگیرد؛ اما مسئله اساسی این است: ریشه‌های اصلی این بحران در کجاست؟

رشد و توزیع ناموازن جمعیت

جمعیت ایران در قرن اخیر به‌صورت درخور توجهی رشد کرده است؛ این جمعیت در دو دهه آخر قرن بیستم، درست بعد از انقلاب که مسبب تغییرات اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و... وسیعی بود، تقریبا دو برابر شد. در کنار رشد ناگهانی جمعیت، گسترش شهرنشینی و توزیع مکانی نامناسب جمعیت، مدیریت آب ایران را با چالش مواجه کرده است. جمعیت شهری ایران درحال‌حاضر در مقایسه با ۴۴ درصدِ سال ۱۹۷۰ حدود ۷۰ درصد است. هشت شهر ایران جمعیت بیش از یک میلیون نفر دارند و جمعیت کلان‌شهر تهران از ۱۴ میلیون نفر (۱۸ درصد جمعیت کل کشور) تجاوز کرده است.با وجود پیامدهای سیاست رشد جمعیت، دولت ایران تمایل و علاقه شدید خود را به افزایش نرخ ۱.۳ رشد جمعیت نشان داده است. این علاقه ریشه در نگرانی‌ها پیرامون ترکیب سنی جمعیت در آینده دارد؛ اما آنچه روشن است ایران منابع و زیرساخت‌های کافی و مناسب برای پاسخ‌گویی به نیاز فزاینده آب را ندارد. بدون اصلاح مؤثر توزیع مکانی جمعیت و کاهش جدی مصرف آب، رشد جمعیت می‌تواند تأثیرات شدیدی داشته باشد.

کشاورزی ناکارآمد

به سبب اتکا به اقتصاد نفت‌محور، ایران همیشه از یک سیستم کشاورزی به‌شدت ناکارآمد، مبتنی بر آبیاری و مصرف بیش‌ازحد از منابع محدود آب، رنج برده است؛ بخش کشاورزی به‌تنهایی ۹۲ درصد آب این کشور را مصرف می‌کند. بعد از انقلاب دولت تلاش کرده با حمایت از این بخش به امنیت و خودکفایی غذایی و افزایش درآمدهای غیرنفتی دست یابد. با وجود این بهره‌وری اقتصادی این بخش به‌میزان زیادی کاهش پیدا کرده است. درحال‌حاضر، این بخش ۲۳ درصد از بازار کار را در اختیار دارد و ۱۳ درصد از تولید ناخالص ملی را تأمین می‌کند. بدون برنامه جامعِ توانمندسازی کشاورزان و جوامع روستایی، اقداماتِ پوپولیستی سیاست‌گذاران ایرانی، مانند پرداخت یارانه‌های کلان در بخش آب و انرژی برای حمایت از کشاورزان و در جهت افزایش رفاه عمومی در این بخش، محکوم به شکست است. بهای کاملا ارزان آب هیچ انگیزه‌ای برای افزایش بهره‌وری تولید در این بخش ایجاد نکرده است، میانگین بازده آبیاری کمتر از ۳۵ درصد و کشاورزی دیم غیرمولد است.

ادامه در صفحه ۱۷

شهرداری تهران به جای بدهی به طلبکاران خود از املاک و دارایی‌هایش می‌دهد

شرق: یکی از هشدارهایی که در بیش از یک دهه گذشته شورای شهر بارها درباره آن به شهرداری تهران هشدار داد؛ اما در نهایت با روند رایج و موجود شهرداری همکاری کرد، موضوع پرداخت بدهی‌های شهرداری به مردم، پیمانکاران و بانک‌های داخلی و خارجی بوده است. محمدباقر قالیباف، شهردار تهران، پس از ۱۲ سال شهرداربودن، درحالی‌که چند ماه بیشتر از عمر مدیریتش نمانده، تصمیم گرفته حسابش با بدهی‌ها را با فروش دارایی‌های شهر و شهرداری تهران - دارایی و املاک بزرگ و کوچک- پاک کند. اگر شهرداری تهران در ابتدا برای پرداخت طلب پیمانکاران کمتر از ۵۰۰ میلیونی خود، دست به خزانه ناشناخته املاک خود که دارایی‌های شهر است، می‌برد، حالا برای پرداخت طلب‌های چند هزار میلیاردی که اتفاقا هر روز هم سود رویشان می‌آید، باید دست به املاک و داشته‌های بسیار کلان‌تری ببرد و در این شرایط است که می‌بینیم فروشگاه‌های شهروند یا شهر آفتابی را که برای تکمیلش بیش از هشت سال پول خرج کرد باید بفروشد.

اواخر تیرماه سال جاری بود که اعضای شورای شهر تهران در جلسه علنی خود اعلام کردند شهرداری تهران بیش از ۴۰ هزار میلیاردتومان برای تنها پروژه‌هایی که در دست دارد تا تمامشان کند، اعتبار می‌خواهد. در همین جلسه و البته جلسات دیگری که درباره بدهی‌های شهرداری صحبت می‌شد، اعلام کردند بدهی شهرداری تهران از سال‌ها قبل تاکنون به مردم، پیمانکاران و بانک‌ها بیش از ۲۰ هزار میلیاردتومان است، اگر این بدهی، بدهی تجمعی از ۱۲ سال گذشته باشد که این‌طور نیست و بخش درخور توجهی از آن تا سال ۹۰ پرداخت شده بود و بخش عمده این بدهی مربوط به سال‌های ۹۲ به بعد است؛ یعنی دخل‌وخرج شهرداری در این سال‌ها نه‌تنها با هم نمی‌خوانده، بلکه مدیران شهرداری بیشتر از نیاز شهر برای خرج‌کردن آن نقشه داشته‌اند. ضروری‌ترین نیاز شهر در یک دهه گذشته یعنی مترو تهران به توسعه لازم و قول‌داده‌شده در برنامه‌ها و قول‌های خود مدیران نرسیده است. به‌ویژه که از شروع دوره جدید مدیریت یعنی سال ۹۲ به بعد، شهردار تهران به اذعان مدیران شهری و اعضای شورای شهر تهران، دیگر هم‌ّوغمی برای توسعه مترو مانند دوره‌های قبل نداشت و این‌گونه بود که توسعه خط شش و هفت با تأخیر دوساله همراه شد و حتی با قبول اینکه این خطوط سال بعد آماده باشند، واگنی برای استفاده از آنها وجود ندارد. شهرداری تهران در سال‌های گذشته بارها پروژه‌هایی نمایشی و بدون کار کارشناسی و رضایت مردمی را شروع کرده، پول‌های کلان در آن آورده و بعد هم بدون عذرخواهی یا با عذرخواهی همه‌چیز را به جای اول برگردانده است. پروژه‌هایی مانند پیاده‌راه‌سازی خیابان ۱۷ شهریور و تغییر شکل در میدان امام حسین (ع) که در آن برای راضی‌نگه‌داشتن گروه‌هایی که به‌دنبال محلی برای برگزاری مراسم‌های خود بودند، تن به پروژه داد که در نهایت برای مردم تنها مزاحمتی سه‌ساله داشت و هنوز هم به شورای شهر اعلام نکرده چقدر برای این پروژه خرج کرده است و در نهایت هنوز هم خیابان ۱۷ شهریور و میدان امام حسین (ع) با این‌همه پول‌خرج‌کردن، حالشان خوب نشد.

غائله‌ای که حل نشده می‌ماند...

غائله‌ای که این روزها دوباره برپا شده و شهرداری تهران دارد با فروش بزرگ‌ترین فرزندانش- مانند فروشگاه شهروند و مجموعه شهر آفتاب، مجموعه‌هایی که در این سال‌ها از مرحله صفر زیر بال‌وپرشان گرفته بود - آن را جمع می‌کند، پیش‌تر در سال ۸۹ هم سر برآورده بود؛ در اوج فشار مالی بدهکاران شهرداری در سال ۸۹ شورای شهر تهران با ابراز مخالفت در نحوه تسویه‌حساب شهرداری با پیمانکاران، پیشنهاد جدید شهرداری مبنی بر واگذاری ملک به‌جای پول نقد را بررسی کرد. خرداد سال ۸۹ شهردار تهران اعلام کرد شهرداری تهران تنها هزارو ۶۰۰ میلیارد تومان به پیمانکاران عمرانی خود بدهی دارد که برای جبران این بدهی‌ها حواله فروش تراکم به طلبکاران داده است، حال اگر در این میان پیمانکاران می‌رفتند و کل پول موردنظرشان را می‌گرفتند، صدا ازجایی بلند نمی‌شد؛ اما از آنجایی که در میان این ردوبدل‌کردن‌ها دلالانی بودند و خلاصه پیمانکاران نتوانسته بودند جز ۶۰ درصد پولشان را دریافت کنند، صدای اعتراضشان بلند شده بود. پورزرندی، معاون مالی شهردار که آن روزها به‌عنوان نماینده شهرداری در جلسات علنی همیشه حضور داشت، در پاسخ به شورا روش غلط ارائه تراکم به‌جای پرداخت بدهی به پیمانکاران را قبول داشت و به همین دلیل دنبال سازماندهی مشخصی برای این روند بودند و به این ترتیب بود که در ادامه طلبکاران را به بانک شهر معرفی کردند؛ اما اینکه در ادامه چه نوع رابطه‌ای بین طلبکاران و بانک بود، بماند.

پورزرندی همان زمان در پاسخ به پروین احمدی‌نژاد، عضو شورا، درباره این روند پاسخ‌دهی به طلبکاران شهرداری، گفت واگذاری تراکم به‌جای پرداخت بدهی به پیمانکاران به یک عارضه در شهرداری تبدیل شده، دلیل این موضوع هم سلیقه‌ای عمل‌کردن بدنه شهرداری در این زمینه است.

این کش‌وقوس‌ها درباره بدهی‌ها ادامه داشت تا اینکه شورای سوم در سال‌های پایانی دوره قبلی مدیریت شهری منتهی به انتخابات سال ۹۲، تلاش کرد بدهی‌های شهردار تهران تا آن زمان را رسیدگی و تعیین‌تکلیف کنند. از آنجایی که هیچ‌گاه شفاف‌سازی‌ای که شهردار تهران همواره از آن دم می‌زد، در این سال‌ها وجود نداشته، درباره بدهی‌های شهرداری تهران به مردم، پیمانکاران و بانک‌ها و البته دولت، رقم دقیق، شفاف و درخور اعتنایی اعلام نمی‌شود. معاون مالی و اداری شهرداری تهران گفت: کل مطالبات پیمانکاران از ابتدای تأسیس شهرداری تا پایان سال ۹۰ تسویه شد؛ با وجود این با فرض اعتماد به مدیران شهرداری تهران، دراین‌باره باید به اظهارات حسین محمدپورزرندی که بعد از سال‌ها معاون مالی شهرداری بود و اکنون مدیرعامل بانک شهر است، اشاره کرد. او تیرماه سال ۹۲ از پرداخت کل مطالبات پیمانکاران شهرداری تهران از ابتدای تأسیس تا پایان سال ۹۰ خبر داده و گفته بود شهرداری تهران بالغ بر سه‌هزارو ۵۰۰ میلیاردتومان بدهی خود را به پیمانکاران و بیمه و مالیاتی که معوق شده بود، پرداخت کرد. توضیح پورزرندی درباره پرداخت‌نشدن این پول هم جالب بود؛ او گفته بود قبلا این مسئولیت به مناطق واگذار شده بود؛ اما مناطق تسویه نمی‌کردند، زیرا اولویت‌های دیگری داشتند. او درباره پرداخت‌ها هم گفته بود بخشی از این مطالبات زیر صد میلیون تومان بود که همه را نقدی پرداخت کردیم، بخش دیگر بین ۱۰۰ تا ۵۰۰ میلیون تومان بود که آن را به بانک شهر واگذار کردیم که ۳۰ درصد آن نقد پرداخت و بقیه آپارتمان داده شد، بخش سوم مطالبات بالای ۵۰۰ میلیون تومان بود که ۱۰ درصد آن نقد پرداخت و بقیه ملک به آنها واگذار شد. از توضیحات معاون مالی شهردار تهران به‌خوبی می‌توان نوع بازپرداخت‌ها با ملک و تهاتر را شناسایی کرد. اما نکته درخور توجه این است که پورزرندی در سال ۹۲ اعلام می‌کند مطالبات باقی‌مانده پیمانکاران فقط مربوط به سال ۹۱ است که مناطق، معاونت‌ها و سازمان‌ها آن را پرداخت خواهند کرد.

یکی از طلبکاران اصلی شهرداری مجری پروژه پل صدر است

گلوله برفی که بهمن شد

اگر شهرداری تهران در ابتدا برای پرداخت طلب پیمانکاران کمتر از ۵۰۰ میلیونی خود، دست به خزانه ناشناخته املاک خود که دارایی‌های شهر است، می‌برد، اکنون برای پرداخت طلب‌های چند هزار میلیاردی که اتفاقا هر روز هم سود رویشان می‌آید، باید دست به املاک و داشته‌های بسیار کلان‌تری ببرد و در این شرایط است که می‌بینیم فروشگاه‌های شهروند یا شهر آفتابی را که برای تکمیلش بیش از هشت سال پول خرج کرد باید بفروشد. آنچه در این سال‌ها حل نشده و متراکم مانده است، مانند همان گلوله برفی است که ابتدا کوچک است؛ اما با غلتیدن و اضافه‌شدن، بهمنی را رقم می‌زند، بدهکاری‌های شهردار تهران در این یک دهه، حالا تبدیل به بهمنی شده که همه شهر را با خود خفه و دفن می‌کند.

بعد از انتقاد رئیس‌جمهور از مدیریت شهری برای اداره شهر با تراکم‌فروشی در اجلاس شهرداران، محمدباقر قالیباف و مدیران شهری‌اش به دفاع از خود برآمدند و این‌گونه بود که شهردار و معاون مالی گزارش‌هایی را در شورای شهر ارائه کردند. قدرت‌الله گودرزی، معاون مالی و اقتصاد شهری شهرداری تهران که خودش در سمت قبلی سال‌ها مدیرعامل فروشگاه‌های شهروند بود، گزارشی درباره دیون شهرداری تهران به اشخاص حقیقی و حقوقی، به اعضای شورای شهر تهران ارائه کرد. او گفت: مجموعه دیون شهرداری به اشخاص حقیقی و حقوقی در چهار بخش دیون پیمانکاران، املاک، بیمه‌ها و سایر حساب‌ها تا خرداد سال ۹۵ محاسبه شده است که باید عنوان کنم میزان بدهی شهرداری به پیمانکاران بیش از پنج هزار میلیاردتومان، در حوزه املاک هزارو ۷۱۳ میلیارد تومان، بیمه‌ها ۴۸۱ میلیاردتومان و در حوزه سایر خدمات از جمله سپرده حسن انجام کار و سپرده بیمه تأمین اجتماعی، هزارو ۱۳۸ میلیارد تومان تخمین زده شده است که جمع کل این دیون بیش از ۸.۵ هزار میلیاردتومان می‌شود. در همین روزها که دیگر خبر فروش مجموعه نمایشگاهی شهر آفتاب در جنوب تهران و مجموعه فروشگاه‌های شهروند، به بانک شهر قطعی شده است، گودرزی، معاون مالی و اقتصاد شهری شهرداری تهران هم از پرداخت دوهزارو ۷۰۰ میلیارد تومان از بدهی‌ها در شش ماه اخیر خبر می‌دهد. البته این اعداد و ارقامی است که مدیران شهرداری اعلام می‌کنند و درباره صحت و تأیید نهایی آنها نمی‌توان صددرصد صحبت کرد، چراکه در این زمینه حتی اعضای شورای شهر و نمایندگان دولت نظر دیگری دارند و خواستار پیگیری و ورود نهادهای نظارتی در این موارد هستند. در زمان ارائه همین گزارش معاون مالی شهردار تهران، چند عضو شورا ازجمله رحمت‌الله حافظی، رئیس کمیسیون سلامت شورای شهر تهران، تأکید کرد گزارش شهرداری تهران درباره دیون باید راستی‌آزمایی شود. او درباره املاکی که در دفاتر شهرداری تهران ثبت شده است و در محاسبات مد نظر قرار می‌گیرد، گفت: «در این گزارش مغایرتی درباره این املاک وجود دارد، چراکه تنها املاک ثبت‌شده در دفاتر شهرداری مورد محاسبه قرار گرفته است؛ اما املاکی که از مردم خریداری شده و در دفاتر ثبت نشده، مد نظر قرار نگرفته است. همچنین در این گزارش اعلام شد بدهی سررسید بانک‌ها چهارهزار میلیارد تومان است؛ اما در اواخر تیرماه و از سوی وزارت اقتصاد رقم دیگری اعلام شد. بر همین اساس پیشنهاد می‌شود کارگروه مشترکی میان دولت و شهرداری تهران تشکیل شود تا اعداد بدهی‌ها به‌صورت مشخص و روشن اعلام شود».

به گزارش «شرق»، در شرایطی که شهرداری تهران با همراهی شورای شهر تهران، تصمیم به تسویه‌حساب بدهی‌های خود از طریق فروش دارایی‌های شهر در کوتاه‌مدت گرفته است، به نظر می‌رسد دیگر نمی‌توان اعتراضی کرد، چراکه همانند بسیاری از اقدامات شهرداری تهران که بعدها اشتباه‌بودنش آشکار شد، شورای شهر مصوبات و مجوزهای لازم را به این نهاد عمومی می‌دهد. همان‌طور که درباره فروش شهروند و شهر آفتاب شاهد این تأیید و همراهی بودیم. ابوالفضل قناعتی، عضو هیأت‌رئیسه شورا، در روزهای اخیر به خبرنگار «شرق» گفت بانک شهر در چند سال اخیر بیش از پنج هزار میلیاردتومان را به شهرداری داده است و حالا زمان سررسید آن است و باید این پول را برگردانیم. او می‌گوید با فروش شهروند و شهر آفتاب هم پول شهروند را می‌دهند، هم بخش زیادی از دیون شهرداری را به پیمانکاران و سایر بانک‌ها و سایر پروژه‌ها فاینانس پرداخت می‌کنند. در این میان یک سؤال مطرح است که تشریح و پاسخ به آن اهمیت دارد؛ شهرداری تهران سال گذشته حدود ۱۴هزار میلیارد تومان بودجه اعلام‌شده داشت و در سال جاری هم بیش از ۱۷هزار میلیاردتومان برای اداره شهر پیشنهاد داد و شورای شهر تصویب کرد، اگر این اعتبار کفایت دارد و پیشنهاد خود این مجموعه بوده است، چرا باید بدهی پنج‌هزار میلیاردی از بانک شهر روی دست شهر بگذراند؟

خبر

فقر، زباله‌گردی زنان را افزایش داده است

● **ایلنا:** معاون ستاد برنامه‌ریزی رفاه اجتماعی سازمان بهزیستی، فقر، کاهش مسئولیت اجتماعی در جامعه و بی‌تفاوتی مردم نسبت به محیط پیرامونی را از عوامل افزایش پدیده زنان زباله‌گرد و کارتن‌خواب در جامعه برشمرد. سیدحسن موسوی‌چلک درباره افزایش زباله‌گردان زن در جامعه با تأکید بر گسترش آسیب‌های اجتماعی در میان اقشار مختلف، گفت: یکی از موضوعاتی که در سال‌های اخیر مشهودتر شده، وجود افرادی است که برای امرارمعاش مجبورند به کار در خیابان بپردازند که تکدی‌گران و کودکان کار و خیابان از آن جمله‌اند. وی ادامه داد: همچنین درحال‌حاضر با زنانی مواجهیم که تنها بوده و برای تأمین معاش خود مجبور به کار در خیابان، مترو یا پارک هستند و متأسفانه این پدیده در حال افزایش است. موسوی‌چلک با بیان اینکه یکی از نگرانی‌های برخی سازمان‌ها مثل شهرداری آن است که مجبور به افزایش گرمخانه‌ها برای زنان هم شده‌اند، اظهار کرد: برخی از زنان در این گرمخانه‌ها افرادی هستند که به‌دلیل اعتیاد یا سایر مسائل مجبور شده‌اند خیابان را به‌عنوان محل کار و زندگی خود انتخاب کنند. رئیس انجمن مددکاران اجتماعی ایران خاطرنشان کرد: تغذیه یکی از نیازهای این زنان است و نمی‌توانیم بگوییم این افراد بدون غذا می‌توانند زندگی کنند. مردم به این زنان به دلیل نداشتن کار و اینکه عموما درگیر اعتیاد و مسائلی از این دست هستند، کمتر کمک می‌کنند. وی با تأکید بر اینکه مردم به زن سرپرست خانوار و کودک یتیم بیشتر کمک می‌کنند و زنان معتاد کارتن‌خواب از سوی آنها کمتر مورد توجه قرار می‌گیرند، عنوان کرد: یکی از راه‌های تأمین معاش برای این زنان، علاوه بر تن‌فروشی و مسائلی از این دست، پناه‌بردن به زباله‌ها برای یافتن آذوقه و مانده غذای دیگران است یا اینکه بتوانند از داخل زباله‌ها چیزی پیدا کنند که فروختنی بوده و بخشی از نیاز خود را با استفاده از پول حاصله برطرف کنند. موسوی‌چلک با اشاره به رابطه گسترده فقر در جامعه و بروز این نوع رفتارها و شیوه‌های زندگی در جامعه تصریح کرد: امروز همان‌طور که رهاشدگی و تنهایی زنان را در شهرهای بزرگ داریم، شاهد زباله‌گردی زنان هم هستیم. هرچند این موضوع هنوز خیلی فراگیر نشده، اما چندان هم دور از انتظار نیست که در شهرهای کوچک هم شاهد این پدیده باشیم. این مددکار اجتماعی در ادامه بر کاهش مسئولیت اجتماعی در جامعه و بی‌تفاوتی مردم نسبت به محیط پیرامونی به‌عنوان یکی از عوامل افزایش پدیده زنان زباله‌گرد و کارتن‌خواب تأکید کرد. معاون ستاد برنامه‌ریزی رفاه اجتماعی سازمان بهزیستی کشور، با اشاره به اینکه زنان مددجوی نهادهای حمایتی همچون بهزیستی و کمیته امداد معمولا زنان سرپرست خانواری هستند که طبق قانون تأمین زنان و کودکان بی‌سرپرست و سایر قوانین مرتبط مشمول حمایت این نهادها می‌شوند، بیان کرد: متأسفانه حتی حمایت‌هایی که این سازمان‌ها از این گروه زنان می‌کنند نیز کفاف زندگی آنان را نمی‌دهد. وی با یادآوری اینکه در قانون برنامه پنجم قرار بر این شد که این دو دستگاه موظفند هر سال ۱۰ درصد را توانمند کنند، تصریح کرد: متأسفانه ساختاری که ما در کشور برای حمایت و اشتغال این زنان داریم، ساختاری توانمندساز نیست که دلیل آن مسائلی از قبیل نبود مهارت در این زنان، محدودیت در منابع اجتماعی و وابستگی این افراد به نظام حمایت دولتی یا همان آب‌باریکه است که باعث شده در توانمندسازی این افراد خیلی موفق نباشیم.

جدول ۲۶۶۱ ■ طراح: بیژن گورانی

افقی:

۱- مردار- از نویسندگان بزرگ فرانسه و خالق اثر سکه‌سازان- واحد نظامی بزرگ‌تر از گردان ۲- استر- کیسه‌کش حمام- گذرگاه ۳- فرارکردن- داناتر- حقیقی و واقعی ۴- از گل‌های زیبا- سالک- گرداگرد دهان ۵- شهری در استان چهارمحال‌وبختیاری- هیزم- سعی و کوشش ۶- پشیمانی- لایه پوششی مجاری تنفسی- همسایه بلژیک و آلمان ۷- شعر مراسم سوگواری- وسط- کلمه هشدار ۸- عدد قرن- از القاب امام حسین (ع)- دشنام‌دادن ۹- صدا- احتمال خطر- خرگوش عرب ۱۰- شهری در انگلستان- وزیدن باد- سپردن ۱۱- دردها- میله آهنی جابه‌جاکننده اجسام سنگین- دید و نظر ۱۲- پاسخ به جدول- شیوه خاصی از تفکر- تأمین‌کننده معاش افراد خانواده ۱۳- اسب ماده- باقی‌مانده- تحمل ۱۴- فوری- ماده روان با شکل متغیر- ظرفیت شیمیایی ۱۵- با اهمیت- کوچک‌ترین قطع کتاب- نشانه جمع فارسی.

عمودی:

۱- از تیم‌های فوتبال باشگاهی ایتالیا- جداشدن- گرمابه ۲- مرکز استان چهارمحال‌وبختیاری- معادل فارسی بی‌ینال ۳- شهری در خوزستان- همراه متل- کشت بارانی ۴- پسوند فاعلی- لمس‌شده- تیرانداز ۵- همسایه چین- سرگشتگی- کتابی ارزشمند تألیف شیخ مرتضی انصاری ۶- انگیزه- تحفه و ارمغان- کرم کدو ۷- سرزنش‌کننده- وسیله‌ها- حرص و طمع ۸- خراب‌کردن- از ارتفاعات بسیار زیبای لرستان- آدم گیج راه می‌رود و می‌خورد! ۹- روغن مو- خلاص و نجات- نفت دریای شمال ۱۰- دستبند زنانه- بیستمین سوره قرآن کریم- از خلفای عباسی ۱۱- ریاضی‌دان فرانسوی قرن هفدهم- کمیابی- سرشت ۱۲- ساختمانی فلزی با سقف بلند- خمیدگی- قدم یکپا ۱۳- اراده و پشتکار قوی- معبود- پایتخت کلمبیا ۱۴- ناسپاس- سوبسید ۱۵- روغن صنعتی- ادامه هر چیز- چه بسیار.

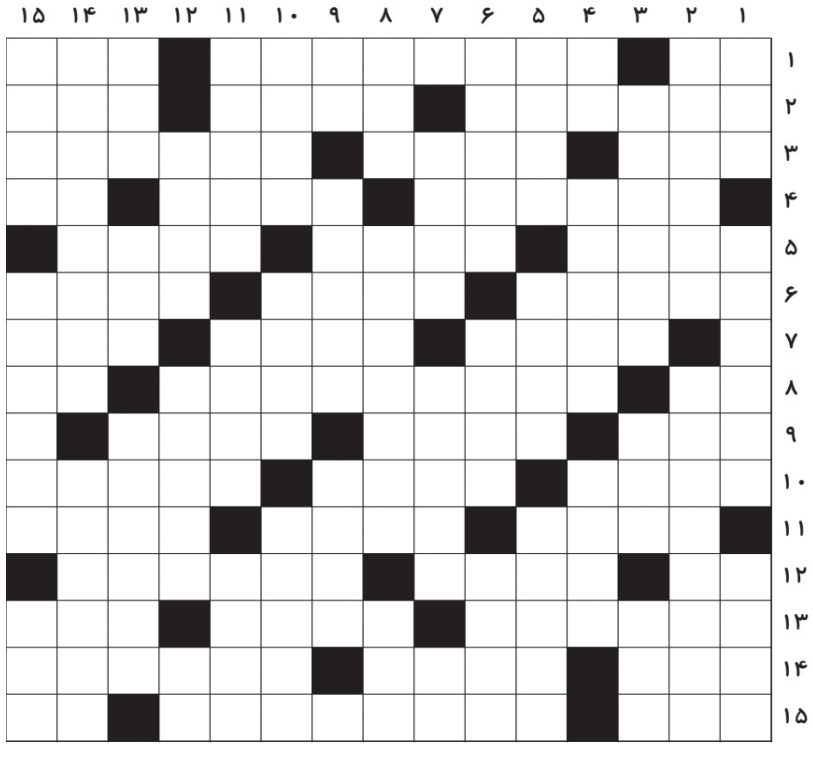

حل سودوکو سخت

۸	۴	۳	۹	۷	۱	۶	۲	۵
۹	۵	۶	۲	۳	۸	۷	۴	۱
۱	۲	۷	۵	۴	۶	۳	۹	۸
۴	۶	۵	۷	۱	۹	۸	۳	۲
۲	۱	۸	۶	۵	۳	۹	۷	۴
۳	۷	۹	۸	۲	۴	۵	۱	۶
۵	۹	۲	۱	۸	۷	۴	۶	۳
۶	۸	۴	۳	۹	۲	۱	۵	۷
۷	۳	۱	۴	۶	۵	۲	۸	۹

حل سودوکو ۱۶۵۷

۲	۴	۷	۹	۳	۱	۶	۵	۸
۱	۸	۹	۵	۲	۶	۴	۷	۳
۵	۶	۳	۷	۸	۴	۱	۹	۲
۶	۷	۵	۲	۱	۸	۳	۴	۹
۳	۹	۱	۶	۴	۷	۲	۸	۵
۴	۲	۸	۳	۵	۹	۷	۱	۶
۸	۳	۲	۴	۷	۵	۹	۶	۱
۷	۱	۶	۸	۹	۳	۵	۲	۴
۹	۵	۴	۱	۶	۲	۸	۳	۷

جدول ۲۶۶۰

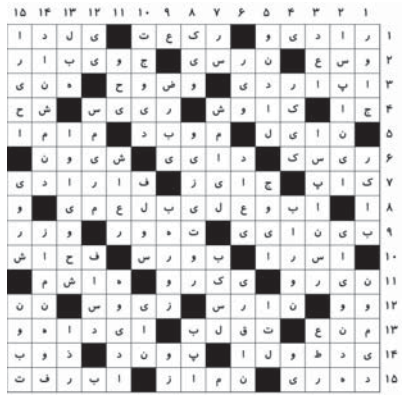

سودوکو سخت ۱۶۵۸

قانون‌های حل جدول سودوکو:

۱- در هر سطر و ستون باید اعداد یک تا ۹ نوشته شود. بدیهی است که هیچ عددی نباید تکرار شود.

۲- در هر مربع ۳×۳ اعداد یک تا ۹ باید نوشته شود و در نتیجه هیچ عددی نباید تکرار شود.

	۸		۱		۳			
۹			۷	۴			۶	
۳	۱				۲		۷	
				۶	۵			۹
	۶		۹					
		۸	۲	۱				
۸	۵	۲	۴					
	۷	۹					۴	
	۳			۲				۷

سودوکو ۱۶۵۸

۹			۸		۱	۵		
			۵		۶	۲	۴	
۵	۲			۷	۳			
	۸				۷	۳	۹	۴
۶				۸		۷	۱	۲
	۳		۹	۴	۲		۵	
	۶						۳	
۳		۹				۸	۷	۵
		۸	۱	۳		۴	۲	

سودوکو

سودوکو Sudoku یک واژه ترکیبی ژاپنی به معنای عددهای بی‌تکرار است و امروزه به جدولی از اعداد گفته می‌شود که به عنوان یک سرگرمی رایج در نشریات کشورهای مختلف به چاپ می‌رسد.